

17. september 2008

Intervju: Tone Škarja

Avtor: Darja Zgonc

Tone Škarja, predsednik Komisije za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije (Foto: Diana Anđelič)

V spopadu in v sožitju z naravo

»Alpinizem je ljubezen in je filozofija, je pustolovščina in je šport.« Tako naš vrhunski alpinist, gorski vodnik, fotograf in pisec Tone Škarja opisuje svojo zgodbo z gorami, ki ji je posvetil več kot dve tretjini življenja. »Bistvo alpinizma je tam, kjer sta človek in gora sama drug z drugim, kjer je človek v spopadu in v sožitju z naravo ter s samim seboj. V alpinizmu se je spremenilo marsikaj, toda to – bistvo – je ostalo isto.«

Slovenski alpinizem je to poletje žal zaznamovala še ena tragična nesreča – v pakistanski Himalaji se je ponesrečil eden od naših najboljših alpinistov Pavle Kozjek. Kako ste doživljali dogajanje na Mustagh Towerju?

Reči moram, da si nikoli nisem mislil, da se bo Kozjek ponesrečil v hribih. Pavle je namreč preživel vse kritične stvari, ki bi bile lahko usodne. Toda v hribih ima narava več pasti, kot pa smo nanje pripravljeni ljudje, kar dobro vem iz lastnih izkušenj. Nesreče se lahko zgodijo tudi najbolj izkušenim in, kot vidimo, se tudi v resnici dogajajo. Narava nas velikokrat preseneti tam, kjer najmanj pričakujemo. Zadnja nesreča se je zgodila kar tako, bi lahko rekli, človek, ki je vajen vertikalnega sveta in se po njem giblje brez težav, je preprosto omahnil.

Kar dvajset slovenskih alpinistov je že ostalo v Himalaji. Zdi se, kot da je smrt neizogibna spremljevalka vrhunskih vzponov. Je res tako?

Zdi se mi predvsem, da se o nesrečah v gorah več govori, tako kot se tudi sicer več govori o nesrečah in smrtih, ki niso običajne. Res pa je, da je bistvo alpinizma pustolovščina. Alpinizem je gibanje v tistem delu narave, kjer ni možno živeti. V alpinizmu je veliko gibanja na meji oziroma zelo blizu črte, ki nas loči od druge strani.

Ali je izziv tako privlačen prav zaradi te »hoje po robu«, tveganja in strahu?

To izzivanje ima človek pravzaprav v sebi. Dandanes letamo z velikimi letali, še pred dobrimi sto leti pa smo preizkušali svoje meje s prvimi za silo sestavljenimi vozili s krili. Alpinizem je avanturizem, njegove temeljne sestavine so odkrivanje, tveganje in preizkušanje svojih sposobnosti. Tudi izzivanje usode je del tega, kar nas žene.

Nekateri pravijo, da je alpinizem šport, drugi, da je ljubezen, tretji menijo, da je filozofija. Kaj je alpinizem za vas?

Vse to. Alpinizem je ljubezen in je filozofija, je pustolovščina in je šport. A šport je le ena plat alpinizma. Seveda moraš biti vrhunsko telesno pripravljen in športno sposoben za vzpon, toda pravo

bistvo je drugje: tam, kjer sta človek in gora sama drug z drugim, kjer je človek v spopadu in v sožitju z naravo ter s samim seboj. V alpinizmu se je spremenilo marsikaj, toda to – bistvo – je ostalo isto. Včasih smo se vsi, ki smo v Alpah kaj pomenili, poznali, zdaj jih pleza deset ali sto tisoč, ampak pravih pustolovcev je pa še vedno toliko, kot jih je bilo včasih, je zapisal Reinhold Messner. Le pritrdim mu lahko.

Danes je tudi vse več priložnostnih alpinistov, takih, ki vodnikom plačajo, da jih peljejo na vrh. Kakšno je vaše mnenje o komercializaciji vrhunskega alpinizma?

Cilj komercialnih odprav so običajno gore z zvenečimi imeni in velikim slovesom, ki so obenem lažje dostopne. Plačana ekipa poskrbi za tako rekoč vse: od postavitve tabora do oskrbe, no, člani odprave morajo še vedno sami priti od tabora do tabora. Za ljudi, ki nimajo časa, da bi se sistemsko lotili alpinizma, je to najbrž kar prava stvar. Taki ljudje tudi trenirajo drugače: kondicijo si denimo nabirajo v hribih, fitnesih in na maratonih, potem pa si privoščijo še vzpon na Everest, ki ga tudi plačajo. Agencije, ki prirejajo tovrstne odprave, za tak vzpon navadno zaračunajo približno 60 tisoč dolarjev. Reči moram, da komercialnih odprav ne obsojam, res pa je, da so člani takih odprav pogosto neizkušeni, to pa se lahko v kritičnih situacijah še kako pozna. Spomnite se samo množične nesreče na Everestu; takrat ljudje niso padli ali kaj podobnega, ne, nastal je vihar in v takem vetru na taki višini preprosto niso znali hoditi. V takih razmerah je zaradi visoke višine vsakih sto metrov izreden napor, ki zahteva visoko stopnjo telesne pripravljenosti.

V zadnjem času je največ tovrstnih odprav prav v Himalaji.

Res je. Včasih smo morali čakati na vrsto in prošnjo, da bi se lahko povzpeli na najvišji vrh sveta, vložiti že nekaj let prej. Zdaj ni več tako. Dovoljenje dobite, kadar hočete, kljub temu pa je marsikatera izjemna gora obiskana manj ali enako kot pred leti. Komercialne odprave zanimajo predvsem imena, zanima jih Everest, ker je najvišja gora na svetu, zanimajo jih lepe gore, ki so lažje dostopne. Večine ljudi merjenje lastnih moči in sposobnosti z naravo ne zanima. Zanima jih Triglav – in pika. Enako bi lahko šli na Everest, ker je to to. In pika.

Pustolovce, po drugi strani, privlačijo najzahtevnejše gore, kot sta denimo K2 ali Mustagh Tower. V čem so te gore tako drugačne od drugih?

Te gore so zahtevne predvsem zaradi svoje oblike oziroma možnosti dostopa. Mustagh Tower je na prvi pogled resda izredno lep, visok stolp, dostop je celo lažji, kot se zdi, toda atmosferske razmere so zelo težke, zato je vzpon zahteven.

Kozjekovega soplezalca Dejana Miškoviča je z Mustagh Towerja pobral helikopter, pred dvema letoma je helikopter z Nanga Parbata rešil Tomaža Humarja. Pred tem o helikopterskih reševanjih na taki višini nihče ni niti razmišljal.

Res je. V petdesetih in šestdesetih letih smo se v gore podajali z zavestjo, da si bomo lahko, če bi se kaj primerilo, pomagali samo sami. Reševalci so se trudili z vsemi svojimi močmi in vrvmi, toda to je bilo neprimerno težje, kot je zdaj. Dandanes rešujejo s helikopterji, pri čemer je prav primer Tomaža Humarja postavil nov mejnik v reševanju. Helikopter, ki je dotlej vozil le do baznega tabora, do koder se je moral vsakdo dokopati sam, je šel takrat prvič višje od 6000 metrov. Pakistanci so Humarja pobrali z velike višine in dosegli pravi preboj. Če ne bi bilo helikopterja, bi Humar poskušal sestopiti sam, toda vprašanje je, kako bi se to končalo. Miškovič je sam sestopil čez najtežje dele, helikopter ga je pobral na ledeniku, kjer je zaradi ledenih razpok nevarnost toliko večja, povrhu je bil brez vrvi ...

Skratka, gre za skrajne razmere. Kaj vas, alpiniste, nenehno vleče v to? Nekateri celo menijo, da ste preprosto odvisni od alpinizma?

Leta 1985, dve leti po tem, ko se je ubil Nejc Zaplotnik, sem napisal knjigo Jalung Kang in v njej zapisal Nejčevo razmišljanje. Ko sem ga vprašal, kolikokrat oziroma kako pogosto bi moral iti v Himalajo, da bi potešil nemir oziroma neuravnoteženost, ki jo nosi v sebi, mi je odgovoril, da dvakrat na leto.

Podobno bi vam na enako vprašanje najverjetneje odgovorila večina alpinistov.

Bili ste med prvimi Slovenci, ki so šli v Himalajo, tja ste vodili kar dvanajst odprav. Je priprava takih podvigov zahtevna?

Včasih je bilo dela resnično veliko. Ko je dozorel cilj, je bilo treba opraviti ogromno organizacijskega in logističnega dela, sestaviti ljudi, spisati kup papirjev, opraviti nešteto telefonskih pogovorov, dobiti dovoljenja ipd. Zdaj vse poteka znatno hitreje, bolj rutinsko, komunikacija je lažja in hitrejša, ljudje so bolj usposobljeni. Čas, potreben za organizacijo odprave, se je tako rekoč prepolovil, čas, potreben za telesno pripravo članov odprave, pa je bolj ali manj enak kot nekoč. Vrhunski vzpon zahteva od alpinista najmanj leto dni intenzivnih priprav.

V gore ste začeli hoditi že zelo zgodaj, v najstniških letih. Kaj vas je pritegnilo?

Oče, ki je zelo rad hodil v hribe, me je po vojni velikokrat vzel s seboj. Med vojno, ko se v hribe ni dalo hoditi, pa sem dobesedno požiral članke, denimo o Matterhornu, ter knjige o gorah in planinstvu. Marsikatera je bila napisana izrazito pustolovsko in me kot otroka povsem prevzela. Tako kot me je prevzela podoba dveh plezalcev v daljavi, ki mi ju je nekoč pokazal oče, ko sva hodila po planinskih poteh. Oče me je vedno opozarjal na previdnost, naj se držim označenih poti in podobno, tista človečka v daljavi pa sta bila daleč izven tega. Kmalu po tem sem se odločil za alpinizem, kar je bilo za tiste čase precej neobičajno, vsaj za deželo, kjer je veljalo, da v gore hodi tisti, ki nima kaj delati.

Kljub temu ste vztrajali?

Sem in reči moram, da mi ni niti najmanj žal (smeh).

Slovenci veljamo za ljubitelje gora, glede na število prebivalcev imamo tudi izredno veliko vrhunskih alpinistov. Kako si to razlagate?

Glede na število prebivalcev imamo resnično veliko alpinistov. Alpinizem se je sicer rodil z Angleži, oni so osvajali svet, hodili v Alpe in iskali višinske vodnike. Toda njihov odnos do gora je bil znatno drugačen od našega: če so bili Angleži osvajalci, smo se mi poskušali dokazovati. Revni hribovec se je pred domačimi ljudmi izkazoval tako, da je s strmega pobočja prinesel planiko in jo pokazal dekletu. Slovenski odnos do gora se je, vsaj po mojem mnenju, rodil prav iz te tekmovalnosti, značilne za zaprte alpske doline, kakršne poznamo tudi v Švici ali Avstriji.

Ali iz tekmovalnosti zaprtih alpskih dolin izvira tudi naše nagnjenje k ekstremnim športom?

Mislim, da to velja enako kot za gore. Spomnite se samo pravljice o Zlatorogu in trentarskega lovca, ki se odpravi izzivat usodo. Zdi se, kot da se Slovenci že vseskozi dokazujemo, in ekstremni šport je zagotovo ena od oblik samodokazovanja.

Pohodništvo in plezanje sta v zadnjem času izredno priljubljeni rekreativni dejavnosti. Nekateri opozarjajo, da je zaradi tega v naših gorah nastala že prava gneča.

Marsikje je že gneča, predvsem okrog Triglavskega pogorja, se pa še najdejo gore, ki so tako rekoč osamljene. V hribih je nasploh veliko več planincev kot nekoč, po drugi strani pa se planinska društva pritožujejo, da je precej manj nočitev v kočah. Ljudje so torej očitno bolj pripravljeni in imajo več kondicije, poleg tega imajo vsi avtomobile, pripeljejo se lahko v samo osrčje Alp in se v enem dnevu povzpnejo na vrh. Včasih si tega nisi mogel privoščiti, v enem dnevu preprosto ni bilo mogoče iti v Kamniške Alpe. V soboto popoldne si šel s kolesom do podnožja, prespal na sedlu in se nato odpravil naprej, zdaj pa vse to lahko narediš v enem dnevu.

V kolikšni meri se je spremenil odnos do gora? So zaradi množičnega obiska naše gore bolj onesnažene?

V primerjavi z desetletjem nazaj so naše gore kar čiste, vendar smo še vedno precej bolj zanikrni kot Avstrijci. Nedavno sem ponoči z baterijo hodil v okolici Triglavskih jezer in v skalni špranji našel

skrbno zatlačene pločevinke. Nekdo se je moral res potruditi, da jih je lično zmečkal in zatlačil v skalo. Le komu lahko kaj takega sploh pade na pamet? Smeti v gorah nimajo kaj početi, spraviti jih moramo v nahrbtnik in odnesti v dolino! Ali drug primer: edini odpadek, ki sem ga nedavno našel na planinski poti po avstrijskem ozemlju, je bila prazna plastenka slovenske gazirane pijače.

Varovanju narave v hribih bi torej morali nameniti več pozornosti?

Pravilo je nadvse preprosto: vse, kar nosiš v hribe, odneseš tudi s seboj, z izjemo naravnih odpadkov. Ostane lahko samo tisto, kar se razgradi po naravni poti ter ne uničuje rastlinstva in narave nasploh. Ljudje bi morali biti pozorni tudi na pot, po kateri hodijo. Pogosto namreč pozabljajo, da tudi s tem, ko hodijo mimo poti, po bližnjicah, uničujejo naravo. Planinska zveza ima komisijo za varstvo gorske narave, ki skrbi za vzgajanje v duhu varovanja narave. Resnično upam, da bo ta duh zaživel v vseh, ki v hribih iščejo sprostitev in lepoto.

Vir: <http://www.viva.si/Intervju/3218/Intervju-Tone-%C5%A0karja>